

ارزیابی پایانه صادراتی در توسعه صادرات استان کردستان

مولود رحمانیانی

کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی و توسعه اقتصادی

rahmanian61@yahoo.com

هوشیار رحمانیانی

کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی سیستم‌های اقتصادی

zana22.hr@gmail.com

است [1]. بر اساس نتایج این تحقیق نرخ بازدهی داخلی طرح 25 درصد بوده و همچنین طرح دارای ارزش خالص فعلی 149,551 میلیون ریال می‌باشد که بیانگر توجیه‌پذیری طرح از نظر مالی و از دیدگاه بخش خصوصی است. همچنین براساس شاخص‌های اقتصادی طرح، شرایط لازم برای تأیید در سطح ملی را دارا می‌باشد.

مقدمه

تئوری‌های جدید اقتصادی بیانگر این واقعیت می‌باشند که دیگر مزیت نسبی بیان‌کننده دلایل موفقیت یک کشور نسبت به کشور دیگر در تجارت خارجی نمی‌باشد و توان آشکار نمودن این مزیت‌ها تعیین‌کننده موفقیت در بازارهای جهانی است. ناکامی بسیاری از کشورهای دارای منابع طبیعی (مانند ایران) خود گواه این مطلب می‌باشند. مزیت رقابتی - برخلاف مزیت نسبی - نتیجه سرمایه‌گذاری در زیر ساخت‌های بازرگانی کشور می‌باشد. حضور فعال در بازارهای جهانی نیازمند سرمایه‌گذاری در زیر

پایانه صادراتی، صادرات غیر نفتی، توسعه بخش کشاورزی

چکیده

بررسی میزان صادرات محصولات بخش کشاورزی کشور بیان‌کننده ناکارآمدی نهادها و زیر ساخت‌های توسعه صادرات این بخش می‌باشد. پایانه صادراتی زیر ساخت تخصصی حمل‌ونقل صادراتی می‌باشد که جهت ایجاد مزیت رقابتی برای تولیدات داخلی، خدمات صادراتی نظیر حمل‌ونقل، گمرک، بیمه، استاندارد و ... را به صورت متمرکز به صادرکنندگان ارائه می‌نماید. در راستای اجرای سیاست‌های اصل 44 قانون اساسی، نقش دولت در این حوزه صرفاً نظارتی و حمایتی بوده و ایجاد و توسعه پایانه‌های صادراتی کشور به عهده بخش خصوصی می‌باشد. لذا توجیه مالی طرح از اهمیت ویژه‌ای در جذب سرمایه‌گذاران برخوردار می‌باشد. لذا در این تحقیق جهت راهنمایی بخش خصوصی ارزیابی مالی و اقتصادی پایانه صادراتی محصولات کشاورزی استان کردستان صورت گرفته

صادرات کشور بسیار شدیدتر می‌باشد به گونه‌ای که طی مدت مشابه از 4/4 درصد به 1/2 درصد کاهش یافته است.

جدول 1- سهم واردات محصولات کشاورزی از کل

واردات

کشور	1999-2001	2003-2005	2006	2007	2008
ایران	19/2	8/5	6.6	9/5	14/6
جهان	7/1	6/8	6/1	6/4	6/7

مأخذ: سالنامه آماری فائو 2010

جدول 2- سهم صادرات محصولات کشاورزی از کل صادرات

کل صادرات

کشور	1999-2001	2003-2005	2006	2007	2008
ایران	4/4	3/9	4/1	1/9	1/2
جهان	6/8	6/7	6/0	6/2	6/6

مأخذ: سالنامه آماری فائو 2010

ارزش کل واردات محصولات کشاورزی کشور در سال 2008 برابر با 8/3 میلیارد دلار بود که بیانگر سهم 0/76 درصدی از کل واردات جهان می‌باشد. ارزش صادرات محصولات کشاورزی کشور نیز 1/4 میلیارد دلار بود که 0/13 درصد از صادرات محصولات کشاورزی جهان را در بر می‌گیرد. همانگونه که از جداول (3 و 4) مشخص است. سهم ایران از واردات محصولات کشاورزی جهان افزایش یافته است در حالی که سهم ایران از صادرات محصولات کشاورزی جهان روندی نزولی داشته است و بیانگر ضرورت توجه به زیر ساخت‌های صادراتی و رقابتی نمودن محصولات صادراتی کشور در بازارهای هدف می‌باشد.

جدول 3- ارزش واردات محصولات کشاورزی

(میلیون دلار)

کشور	1999-2001	2003-2005	2006	2007	2008
ایران	2962	3049	3249	4279	8380
جهان	439446	621219	747025	906887	1104776
سهم ایران از واردات محصولات کشاورزی جهان	0/67	0/49	0/43	0/47	0/76

مأخذ: سالنامه آماری فائو 2010

ساخت‌های صادراتی و رقابتی نمودن محصول در بازار هدف می‌باشد و هر نوع سرمایه‌گذاری در این حوزه نقش مهمی را در توسعه صادرات غیر نفتی کشور در پی خواهد داشت.

تخصیص منابع محدود به خواسته‌های نامحدود همواره از مسائل اساسی جوامع به ویژه در مورد منابع مالی بوده است. لذا لازم است در هر بررسی و تصمیم‌سازی بهترین تخصیص صورت گیرد. بسیاری از اندیشمندان توسعه اقتصادی، نقش بسیار مهمی را برای ارزیابی طرح‌های اقتصادی قائل هستند و بعضاً پروژه را لبه برنده توسعه می‌دانند. صادرات غیر نفتی به دلیل وجود پیوندهای پسین و پیشین قوی با سایر بخش‌های اقتصاد نقش مهمی در توسعه دارد و شناخت شیوه‌های مناسب تقویت زیر ساخت‌های صادراتی جهت استفاده بهینه از منابع کشور بسیار ضروری می‌نماید.

توسعه بازرگانی خارجی و حمل‌ونقل بین‌المللی، به شکل گسترده‌ای از مراکز لجستیک مانند مناطق آزاد، بنادر خشک، پایانه‌های صادراتی و ... بهره می‌برد. علیرغم اینکه در سالیان اخیر تجارت خارجی گسترش یافته است اما هنوز موانع قابل توجهی در این زمینه وجود دارد که باعث هزینه‌های اضافی و غیر ضروری می‌شود.

بررسی تولید و صادرات محصولات کشاورزی در فاصله سال‌های 1961 تا 2008 نشان می‌دهد که عوامل دیگری غیر از میزان تولید این محصولات بر تجارت آن‌ها اثرگذار می‌باشد و کشورهای با زیر ساخت مناسبتر سهم بیشتری را از تجارت این محصولات داشته‌اند. کشور ایران با وجود برخورداری از 11 اقلیم از 13 اقلیم شناخته شده از حیث منابع طبیعی کشور ثروتمندی بوده و از پتانسیل‌های بالای تولید و صادرات محصولات کشاورزی برخوردار می‌باشد اما بررسی سهم ایران از تولید جهانی بخش کشاورزی و مقایسه با سهم کشور در تجارت آن بیانگر شکوفان نشدن پتانسیل‌های این بخش می‌باشد.

اگر چه سهم واردات محصولات کشاورزی از کل واردات کشور روندی کاهشی داشته است به گونه‌ای که این نسبت طی یک دهه از 19/2 درصد به 14/6 درصد کاهش یافته است اما این روند کاهشی در سهم صادرات محصولات کشاورزی از کل

جدول 4- ارزش صادرات محصولات کشاورزی

(میلیون دلار)

کشور	1999-2001	2003-2005	2006	2007	2008
ایران	1063	1723	3118	1705	1419
جهان	414167	595537	721951	873286	1059857
سهم ایران از صادرات محصولات کشاورزی جهان	0/26	0/29	0/43	0/20	0/13

مأخذ: سالنامه آماری فائو 2010

جدول 5- مقایسه آمار صادرات محصولات کشاورزی و صنایع تبدیلی در سال‌های 1388 و 1389

1389

ردیف	نام کالا	عملکرد سال 89		عملکرد سال 88		تغییرات (درصد)	
		وزن (تن)	ارزش (م ر)	وزن (تن)	ارزش (م ر)	وزن	ارزش
1	انواع خشکبار	3748	86617	2019	53933	86	61
2	میوه‌های تازه، سبزی‌ها، گل و گیاه	369027	2205800	362598	1967841	2	12
3	گیاهان صنعتی و دارویی	279	46227	590	411847	-53	-89
4	محصولات حیوانی	6289	75291	937	26563	571	183
5	فرآورده‌های دریایی	11750	236530	6227	167585	89	41
6	حبوبات و انواع بنشن	649	6441	1659	11777	-61	-45
7	صنایع تبدیلی	16891	307357	19089	1038333	-11	-70
	جمع کل	408643	2964263	393119	3677879	4	-19

مأخذ: سایت جهاد کشاورزی استان کردستان

1. صادرات محصولات کشاورزی استان کردستان

مساحت استان کردستان 28489 کیلومتر مربع معادل 1/7 درصد از مساحت کشور را در بر می‌گیرد که شامل 49/2 درصد مراتع، 11/2 درصد جنگل و 36/7 درصد اراضی زراعی می‌باشد. وجود شش حوزه آبریز و متوسط بارندگی 500 میلی‌متر در سال، این استان را به یکی از قطب‌های کشاورزی و منابع طبیعی کشور تبدیل نموده است. اقلیم‌های خشک در استان با متوسط بارندگی 250 میلی‌متر (بیجار) تا اقلیم نیمه مرطوب معتدل در غرب استان با متوسط بارندگی حدود 800 میلی‌متر (مریوان) در استان یافت می‌شود. از جمله قابلیت‌ها و مزیت‌های توسعه باغات استان می‌توان به وجود منابع آبی فراوان، وجود منابع خاک کافی و بارندگی مناسب در استان، جمعیت روستایی با توزیع متعادل در مناطق روستایی، وجود شرایط مناسب اقلیمی برای توسعه باغات دیم، وجود نیروی متخصص و تحصیل کرده کشاورزی و وجود دشت‌های حاصل‌خیز اشاره کرد. صادرات محصولات کشاورزی استان کردستان در سال 1389 بالغ بر 408643 هزار تن محصول به ارزش 2964263 میلیون ریال بود که نسبت به مدت مشابه سال قبل از رشد وزنی چهار درصد و 19 درصد کاهش در ارزش مواجه بوده است. صادرات محصولات کشاورزی استان به کشور عراق در سال‌های اخیر روندی نزولی داشته است که بیانگر اهمیت زیرساخت‌های صادراتی نظیر پایانه صادراتی می‌باشد.

2. موضوع تحقیق

دستیابی به جایگاه مناسب در صادرات محصولات کشاورزی نیازمند سرمایه‌گذاری و ارائه الگوهای تخصصی-صادراتی در بخش کشاورزی می‌باشد. در این راستا پایانه صادراتی جدیدترین الگوی تخصصی-صادراتی کشور می‌باشد که با تمرکز بخشیدن به فرآیند صادرات موجب تسهیل تجاری می‌شود و در سازماندهی نهایی کالای صادراتی نقش کلیدی را بر عهده خواهد داشت. مدل پایانه صادراتی به عنوان "پایان فرآیند صادرات" و آخرین حلقه و تکمیل کننده فرآیند صادرات، آشکار نمودن مزیت‌های نسبی و ایجاد مزیت رقابتی تولیدات داخلی را در پی خواهد داشت و با گسترش ظرفیت‌های بازرگانی خارجی کشور، زیر ساخت مناسبی جهت حمل‌ونقل صادراتی فراهم می‌نماید. با توجه به قوانین موجود، بخش خصوصی متولی احداث پایانه‌های صادراتی می‌باشد و لذا ارزیابی مالی و اقتصادی طرح در عملیاتی شدن طرح نقش تعیین کننده‌ای دارد. در این راستا تحقیق حاضر با هدف ارزیابی مالی-اقتصادی پایانه صادراتی محصولات کشاورزی استان کردستان صورت گرفت.

3. ضرورت تحقیق

مهمترین کارکرد پایانه‌های صادراتی سرعت بخشیدن به فرآیند بازاریابی محصول می‌باشد. هزینه‌های پنهان فرآیند صادرات به ویژه در کالاهای فساد پذیر نقش تعیین کننده‌ای دارند به گونه‌ای که در بسیاری موارد قیمت تمام شده را افزایش داده و علیرغم وجود مزیت نسبی، باعث حذف تولیدات از لیست کالاهای صادراتی کشور گردیده است. کشورهای موفق در بازارهای جهانی با برخورداری از زیرساخت‌های صادراتی توانسته‌اند صادرکننده عمده کالاهایی باشند که تولیدکننده برتر آن نیستند [2]. مقایسه پتانسیل‌های صادراتی کشور و میزان صادرات کشور به ویژه در بخش محصولات کشاورزی بیانگر ضرورت ایجاد پایانه صادراتی به عنوان زیرساخت تخصصی-صادراتی می‌باشد. از سوی دیگر مصوبات هیأت وزیران و کمک‌های دولت در این حوزه نشان از اهمیت موضوع از دیدگاه بخش دولتی دارد.

4. هدف تحقیق

استان کردستان علیرغم پتانسیل‌های بالا در بخش کشاورزی و بازرگانی، تاکنون نتوانسته است نقش شایسته‌ای در صادرات محصولات کشاورزی داشته باشد و وجود ضعف‌های زیر ساختی مانع از شکوفایی پتانسیل‌های بخش کشاورزی استان گردیده است. تاسیس پایانه صادراتی استان کردستان از مصوبات سفرهای استانی دولت بوده و ضرورت و نیاز به ایجاد پایانه محصولات کشاورزی در استان در راستای توسعه بازرگانی خارجی، مورد تأیید صادرکنندگان و تصمیم‌گیران بازرگانی استان می‌باشد. در این تحقیق با بررسی ضرورت ایجاد پایانه صادراتی و کارکردهای مورد انتظار از پایانه صادراتی محصولات کشاورزی ابتدا به مفهوم و جایگاه پایانه صادراتی پرداخته خواهد شد و سپس شاخص‌های ارزیابی مالی طرح جهت هدایت بخش خصوصی ارائه می‌گردد.

در این مطالعه با معیار قرار دادن شاخص‌های ارزیابی مالی طرح به این سؤال پاسخ می‌دهیم که آیا علیرغم وجود پتانسیل‌های بخش کشاورزی در استان کردستان، احداث پایانه صادراتی از توجیه کافی برای سرمایه‌گذاران برخوردار می‌باشد؟

5. مبانی نظری

مبانی نظری پایانه‌های صادراتی یا مدل‌های مشابه را می‌توان از دیدگاه علم اقتصاد در شاخه‌های متعدد بررسی کرد. در این میان اثرات اقتصادی-اجتماعی این مدل با استفاده از نظریات تجارت بین الملل و توسعه اقتصادی به صورت مناسب قابل بررسی می‌باشند. پایانه‌های صادراتی مدلی جهت تسهیل تجارت و توسعه صادرات می‌باشند و از این جهت می‌توان گفت هر آنچه که در ادبیات اقتصادی به عنوان مبانی نظری تجارت بین الملل و توسعه صادرات مطرح است برای پایانه‌های صادراتی نیز صادق است.

1-5. نظریه مزیت مطلق

دیدگاه آدام اسمیت بیانگر تخصیص منابع بر پایه مزیت‌های مطلق کشورها و مبادله آزادانه بین کشورها بود. تولید کالاهای مورد مبادله در کشورهایی که دارای مزیت مطلق هستند افزایش یافته و اضافه تولید بین کشورهای طرف تجارت تقسیم می‌شود. منافع حاصل از تجارت از تخصص در تولید و تجارت بین ملتها سرچشمه می‌گیرد و ثروت ملل که بر اساس تخصص کشورها فراهم می‌آید، افزایش یافته و منجر به رفاه بیشتر می‌گردد. از دیدگاه اسمیت تخصص داشتن در تولید منجر به کاهش هزینه‌های تولید و ارزان تر شدن محصول شده و هر کشوری به منظور استفاده از امکانات خود، متقاضی واردات کالای ارزان تر از دیگر کشورها و صادرات کالای ارزان تر خود به کشورهای دیگر می‌باشد. اگر جامعه قادر گردد با تقسیم کار و تخصص بالاتر، هزینه تولید خود را کاهش دهد، می‌تواند در عوامل تولید صرفه‌جویی کرده، عرضه را افزایش دهد و با تولید و صادرات بیشتر، رفاه بیشتری برای جامعه خویش فراهم نماید.

2-5. نظریه مزیت نسبی

دیوید ریکاردو بعد از اسمیت به تکمیل و بسط نظریات وی پرداخت، به عقیده ریکاردو چنانچه کشوری در تولیدات خود از مزیت مطلق برخوردار نباشد، باز هم می‌تواند وارد جریان مبادلات جهانی شود. وی مزیت تجارت آزاد بر عدم تجارت را نه تنها در شرایط قیمت‌های ارزان تر و گران تر کالا در دو کشور، بلکه در

4-5 - نظریه هکشر - اوهلین

در سال 1919 هکشر اقتصاددان سوئدی مقاله‌ای تحت عنوان "اثر تجارت خارجی بر توزیع درآمد" منتشر نمود. مقاله مزبور تا ده سال پس از انتشار مورد استقبال واقع نشد تا سرانجام برتیل اوهلین دیگر اقتصاددان سوئدی و شاگرد هکشر این مقاله را مورد بررسی و بازسازی قرار داد و در سال 1933 آن را در کتاب مشهور خود به نام "تجارت بین منطقه‌ای و تجارت بین‌الملل" چاپ کرد. طبق این نظریه هر کشور، کالایی را صادر خواهد کرد که برای تولید آن‌ها از منابع فراوان خود، نسبتاً به مقدار زیاد استفاده کرده است و کالایی را وارد خواهد کرد که عوامل تولید آن‌ها در کشور کمیاب هستند لذا هکشر-اوهلین فرضیه خود را بر اختلاف استعدادهای عوامل تولید یا تکنولوژی تولید کالاها در کشورهای مختلف بنا نهادند. اختلاف در استعدادهای عوامل تولید یا نسبت آن‌ها و یا تفاوت در فناوری تولید به اختلاف در شکل و مکان منحنی امکانات تولید هر کشور منجر می‌شود که حاصل آن به صورت تفاوت نسبی قیمت کالاها نمود می‌یابد. وفور نسبی یک عامل تولید باعث ارزان‌تر شدن نسبی آن عامل تولید شده و در نتیجه باعث کاهش زیاد قیمت تمام شده کالایی می‌شود که در آن از این عامل تولید استفاده زیادی شده است. بر اساس این نظریه یک کشور با وفور نسبی نیروی کار، کالای کاربر را صادر و کالای سرمایه بر را وارد می‌کند.

5-5. نظریه مزیت رقابتی

در سال 1990 مایکل پورتر از دانشکده مدیریت بازرگانی دانشگاه هاروارد نتایج یک تحقیق گسترده را انتشار داد که در پی پاسخ به دلایل موفقیت کشورها در صنایع خاصی بود که بر طبق نظریات پیشین قابل توجیه نیست. به عنوان نمونه دلایل موفقیت ژاپن در صنعت اتومبیل چیست؟ و یا چرا کشور سوئد در تولید ابزار دقیق و محصولات دارویی برتری دارد؟ از دیدگاه پورتر صادرات نتیجه داشتن مزیت رقابتی در تولید می‌باشد و علاوه بر توان یک کشور در تولید ارزانتر، عوامل دیگری را نیز در تجارت و موفقیت در این حوزه موثر می‌داند و

قیمت‌ها و هزینه‌های نسبی تولید آن‌ها می‌دانست. ریکاردو بر این باور بود که هزینه تولید اساساً به وسیله نیروی کار تعیین می‌شود و اختلاف در هزینه نسبی ریشه در اختلاف تخصص و کیفیت کار تولیدی دارد. نظریه مزیت نسبی بر میزان تولید هر واحد نیروی کار تکیه دارد و مستقیماً کیفیت نیروی کار را عامل تفاوت در تولید دو کشور می‌داند. حتی اگر یک کشور تمام کالاها را بهتر و ارزان‌تر تولید کند همچنان منفعت این کشور در تولید کالاهای با مزیت نسبی بیشتر است.

3-5. نظریه حمایت از صنایع نوزاد [3]

فردریک لیست، اقتصاددان آلمانی در جبهه مخالف ریکاردو بر اهمیت زیرساخت‌ها و نهادهایی تأکید می‌کند که موجب توسعه نیروهای تولیدی هستند. بر اساس این نظریه، ممکن است کشوری علیرغم داشتن مزیت نسبی به دلیل فقدان دانش فنی اولیه و سطح اندک تولید این صنعت، قادر به راه‌اندازی آن نباشد و یا در صورت راه‌اندازی قادر به رقابت با سایر کشورها نباشد. هدف اصلی حمایت تجاری موقت، راه‌اندازی و حمایت از صنایع داخلی در دوران نوزادی است، تا جایی که با دستیابی به صرفه‌های مقیاس این صنعت بتواند با بنگاه‌های خارجی به رقابت بپردازد. اساس تفکر اقتصاد فردریک لیست اتکا به نیروهای مولد داخلی است و در جبهه مخالف نظریه مزیت نسبی گام برمی‌دارد. در تفکر توسعه مرحله ای فردریک لیست تجارت معرف مرحله آخر تحول اجتماعی است و از طرف دیگر حمایت از اقتصاد نوپا در مقابل اقتصاد جهانی و اعمال سیاست‌های درون نگر را به صورت موقت لازم می‌داند. در تفکر لیست، جهت توقف انتقال مازاد اقتصادی به خارج و صرفه جویی ارزی و همچنین فراگیری تکنیک تولید ضمن کار [4] نگاه درون نگر شکل گرفته و استقلال اقتصاد ملی و کاهش وابستگی به واردات و استراتژی جایگزین واردات را ترغیب می‌نماید. اساس بحث حمایت از صنعت نوزاد متکی بر آثار یادگیری پویا است که به یک صنعت فعلاً غیر رقابتی امکان می‌دهد بعد از یک دوره حمایت موقت به مزیت نسبی دست پیدا کند.

چهار عامل اصلی فضای کسب و کار و محیط رقابت در عرصه تجارت را مهم می‌داند که عبارتند از:

- شرایط تقاضا
 - برخورداری از عوامل اولیه تولید
 - وجود صنایع مرتبط و حمایت کننده
 - نوع استراتژی و ساختار و توان رقابتی شرکت‌ها
- این عناصر تشکیل دهنده الماس پورتر می‌باشند و مدل رقابتی پورتر را تشکیل می‌دهند. از دیدگاه پورتر مزیت‌های صادراتی هیچگاه ثابت و پایدار نیستند و کشورها با خلق مزیت و کسب مزیت رقابتی از مزیت‌های نسبی بهره گرفته و تجارت موتور رشد و توسعه اقتصاد می‌گردد.

6. پایانه صادراتی محصولات کشاورزی

پایانه صادراتی با هدف نهایی نمودن صادرات و رقابتی نمودن محصول در بازار هدف ایجاد می‌گردد و حداکثر نمودن صادرات با حداقل نمودن دخالت در تولید همراه می‌گردد. همچنین به عنوان حلقه پایانی فرآیند صادرات، نظارت بر کلیه فرآیند را بر عهده خواهد داشت. در این بخش با ذکر خدمات قابل ارائه در پایانه صادراتی محصولات کشاورزی، کاربری‌های لازم جهت ارائه خدمات لازم تعیین می‌گردد. هر پایانه صادراتی دارای چهار بخش اصلی زیر می‌باشد:

- ساختمان مرکزی: هسته مرکزی پایانه بوده و شامل مدیریت پایانه صادراتی، واحد تحقیق و توسعه، سالن همایش و مزایده و بخش اداری پایانه (گمرک، بیمه، استاندارد و نمایندگی ادارات دولتی...) می‌باشد.
- بخش حمل و نقل: کلیه خدمات حمل و نقل درون پایانه و بیرون پایانه بر عهده آن می‌باشد این بخش پارکینگ، نمایندگی شرکت‌های حمل و نقل بین‌المللی و تعمیرگاه را در برمی‌گیرد.
- واحد نگهداری و پردازش: شامل انبار، سردخانه و بسته‌بندی متناسب با محصولات مورد نظر پایانه می‌باشد.
- بخش خدماتی-رفاهی: نقش تکمیلی در پایانه داشته و کلیه خدمات جنبی مورد نیاز از جمله: هتل، رستوران، خدمات نظافتی و انتظامات پایانه و ... را ارائه می‌نماید.

در جدول زیر اجزای پایانه صادراتی محصولات کشاورزی جهت ارائه خدمات مورد نیاز ارائه گردیده است.

جدول 6- اجزای مدل پایانه صادراتی محصولات

کشاورزی

Ø	ساختمان اداری و مدیریت پایانه صادراتی	Ø	نمایشگاه محصولات کشاورزی
Ø	محل استقرار سازمان‌های دولتی	Ø	سالن همایش
Ø	گمرک	Ø	سالن حراج
Ø	بانک	Ø	شرکت‌های حمل و نقل داخلی
Ø	بیمه	Ø	و بین‌المللی
Ø	پست و خدمات اینترنت پر سرعت	Ø	پارکینگ
Ø	بخش نمونه‌گیری و ارزش‌گذاری	Ø	تعمیرگاه
Ø	محصول	Ø	باسکول‌های ورودی و خروجی
Ø	قرنطینه و استاندارد	Ø	تاسیسات آب، برق و گاز
Ø	سورتینگ محصول	Ø	آتش‌نشانی
Ø	گردیدنگ محصول	Ø	اورژانس
Ø	صنایع بسته‌بندی	Ø	انتظامات
Ø	سردخانه و انبارهای مکانیزه	Ø	پمپ بنزین
Ø	تحقیق و توسعه (تحقیقات بازار، تحقیقات تولید)	Ø	هتل و رستوران و نمازخانه
Ø	دفاتر بازرگانان	Ø	پارک تفریحی و فضای سبز

7. نتایج تحقیق

در این بخش نتایج ارزیابی مالی و اقتصادی طرح ارائه می‌گردد. ابتدا هزینه‌ها و درآمدهای طرح و هزینه فرصت سرمایه‌گذاری تعیین و سپس شاخص‌های مهم جهت ارزیابی مالی طرح نظیر شاخص NPV، IRR و دوره بازگشت سرمایه ارائه می‌گردند. برای گزینش یک طرح می‌بایست اثرات اجرایی آن بر اهداف ملی مورد بررسی قرار بگیرد. لذا در این تحقیق شاخص‌های منتخب ارزیابی اقتصادی طرح نظیر ارزش افزوده ایجاد شده، اشتغال زایی و ارز آوری طرح تعیین گردید.

7-1. هزینه‌های سرمایه‌گذاری طرح

هزینه‌های طرح به دو دسته هزینه‌های احداث طرح و هزینه‌های دوران بهره‌برداری تقسیم می‌شوند [5]. هزینه‌های سرمایه‌گذاری طرح شامل هزینه‌های محوطه‌سازی، احداث ساختمان، هزینه‌های طراحی و مهندسی، هزینه‌های تجهیزات و ... است. سرمایه‌گذاری ثابت طرح برابر 140547 میلیون ریال خواهد بود. در این طرح حجم سرمایه‌گذاری در ارتباط تنگاتنگ با مدل پایانه صادراتی و به صورت غیر مستقیم با توجه به

پتانسیل‌های صادراتی استان تعیین گردیده است. هزینه‌های ثابت طرح مطابق جدول زیر می‌باشد.

جدول 7- هزینه‌های ثابت سرمایه‌گذاری (هزار ریال)

ردیف	شرح	هزینه کل
1	هزینه‌های محوطه‌سازی	17363000
2	هزینه‌های ساختمانی	48530500
3	هزینه تجهیزات	36089500
4	هزینه‌های طراحی و مهندسی	5750000
5	هزینه تاسیسات عمومی	19740000
6	هزینه‌های پیش بینی نشده	12747300
7	هزینه‌های ثابت متفرقه	326500
	جمع کل	140546800

ماخذ: یافته‌های تحقیق

7-2. درآمدهای حاصل از طرح

درآمد حاصل از طرح به دو بخش تولیدی و خدماتی تقسیم می‌گردد. بخش تولیدی شامل پردازش و نگهداری محصول می‌گردد و بخش خدماتی شامل امور گمرکی، بانکی، قراردادهای بیمه، مشاوره و امور قراردادهای، مزایده و غیره می‌گردد که به صورت درصدی از ارزش محصول محاسبه گردید. مجموع درآمدهای پایانه برای اولین دوره بهره برداری 55,656 میلیون ریال خواهد بود.

7-3. نرخ تنزیل

نرخ تنزیل یکی از متغیرهای کلیدی در اقتصاد مهندسی است که بواسطه آن ارزش زمانی پول مورد سنجش و ارزیابی قرار می‌گیرد. به‌طور معمول تعیین نرخ تنزیل در هر صنعتی تابع چند متغیر است؛ این متغیرها شامل نرخ سود تسهیلات بانکی، نرخ بازدهی معمول سرمایه‌گذاری در صنعت و نیز شرایط پیرامونی فضای کسب و کار می‌باشد. در این طرح هزینه فرصت آورده نقدی سرمایه‌گذاران 25 درصد در نظر گرفته می‌شود بنابراین میانگین وزنی هزینه تامین مالی طرح با وجود 10 درصد کمک‌های مالی دولت، 60 درصد وام بانکی و 30 درصد آورده متقاضی 12 درصد خواهد بود.

7-4. نتایج ارزیابی مالی طرح

7-4-1. شاخص NPV

روش ارزش فعلی خالص [6] یکی از مهمترین تکنیک‌های اقتصاد مهندسی می‌باشد که در نهایت ساده بودن یکی از گویاترین تکنیک‌هایی است که اقتصادی بودن یک پروژه را تعیین می‌نماید. امروزه این موضوع مورد قبول بیشتر اقتصاددانان است که بهترین وسیله برای اندازه‌گیری مطلوبیت پروژه، ارزش فعلی تمام درآمدهای آتی طرح می‌باشد چون در شاخص ارزش فعلی کلیه جریان‌های نقدی دیده می‌شود و همچنین ارزش زمانی پول در محاسبات لحاظ می‌گردد. البته با در نظر گرفتن تمام هزینه‌های مربوط به سرمایه‌گذاری و سایر هزینه‌های جاری، منظور از فعلی کردن آن است که بتوان درآمدها و یا هزینه‌هایی را که در زمان‌های مختلف به وقوع می‌پیوندند، با یک معیار و مقیاسی سنجید تا بتوان آن‌ها را با هم مقایسه کرد.

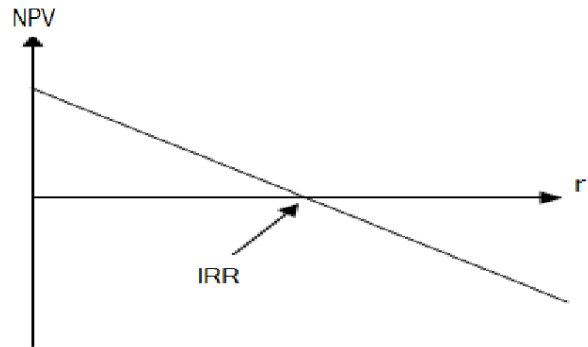
$$NPV = \sum_{t=1}^n \frac{B_t - C_t}{(1+i)^t} \quad (1)$$

که در آن B_t و C_t به ترتیب منافع و هزینه‌ها در هر سال t و i نرخ بهره و n دوره پروژه می‌باشد. بر اساس معادله (1) چنانچه ارزش فعلی خالص (NPV) بزرگتر از صفر باشد پروژه اقتصادی بوده و اگر NPV کوچکتر از صفر باشد، پروژه غیر اقتصادی خواهد بود. با فرض اینکه هزینه تامین مالی طرح 12 درصد می‌باشد، ارزش فعلی خالص طرح برابر 149,314 میلیون ریال خواهد بود.

7-4-2. شاخص IRR

یکی از تکنیک‌های اقتصاد مهندسی به منظور ارزیابی اقتصادی بودن یک پروژه، نرخ بازگشت داخلی [7] می‌باشد. در این روش نرخ داخلی که ارزش فعلی خالص دریافت‌ها معادل ارزش فعلی خالص پرداخت‌ها باشد، نرخ بازگشت داخلی محسوب می‌شود و با استفاده از این نرخ ارزش فعلی طرح برابر با صفر می‌گردد. شاخص نرخ بازده داخلی بیان می‌کند که پروژه‌ای دارای ارزش است که نرخ بازده داخلی آن بزرگتر از هزینه تامین مالی طرح باشد. باید توجه داشت که عبارت $IRR > r$ معادل است با $NPV > 0$ ، در حالی که $IRR < r$ معادل است با $NPV < 0$.

این ارتباط در نمودار (1) نشان داده شده است.

نمودار 1- رابطه ارزش فعلی طرح در مقابل نرخ

تنزیل

$$\frac{B_1 - C_1}{(1+r)} + \frac{B_2 - C_2}{(1+r)^2} + \dots + \frac{B_n - C_n}{(1+r)^n} = 0 \quad (2)$$

در این تحقیق نرخ بازگشت داخلی طرح 25 درصد می باشد و با توجه به هزینه تامین مالی طرح می توان نتیجه گرفت که طرح از توجیه برخوردار می باشد.

3-4-7. دوره بازگشت سرمایه

دوره بازگشت سرمایه [8] شاخصی برای سنجش ریسک سرمایه برای مقایسه اقتصادی پروژهها می باشد. اطلاعات و اطمینان افراد از دورههای نزدیک، بیش از دورههای بلند مدت می باشد. در این روش طرحهای با بازگشت سرمایه کوچکتر مطلوبتر خواهد بود. هر پروژه ای که دوره بازگشت سرمایه آن کوچکتر باشد، اقتصادی تر خواهد بود. در این روش هدف پیدا کردن دوره یا مدت زمانی است که درآمدهای حاصله در طی این دوره برابر هزینههای سرمایه گذاری گردد. با توجه به محاسبات صورت گرفته، دوره بازگشت سرمایه این طرح برابر شش سال به دست آمده است.

5-7. نتایج ارزیابی اقتصادی طرح

یکی از دلایل عمده به کارگیری تحلیل هزینه و فایده اجتماعی در حقیقت ارتباط دادن روند گزینش طرح با روند برنامه ریزی ملی است. برای گزینش یک طرح می بایست اثرات اجرای آن بر اهداف ملی مورد بررسی قرار گیرد. با انجام این گونه

بررسی ها، اثرات اجرای طرح بر تحقق اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور و مطلوبیت یا عدم مطلوبیت آن مشخص می گردد. گرچه شاخص های متعددی برای اندازه گیری اثرات طرح بر اقتصاد ملی وجود دارد، در این طرح شاخص های زیر محاسبه گردید:

- ارزش افزوده ایجاد شده توسط طرح
- اشتغال ایجاد شده توسط طرح
- تاثیر طرح بر تراز پرداختها

طرح با ایجاد 269 میلیارد ریال ارزش افزوده، ایجاد 97 نفر شغل مستقیم و 1073 اشتغالزایی غیرمستقیم و 284 میلیون دلار ارز آوری نقش مهمی در پیشبرد توسعه استان خواهد داشت. لذا بر اساس شاخص های اقتصادی، طرح شرایط لازم برای تأیید در سطح ملی را دارا می باشد.

6-7. آنالیز حساسیت پروژه

پایانه صادراتی الگوی جدیدی در توسعه صادرات غیر نفتی کشور می باشد و لذا نبود نمونه های موفق در کشور باعث ایجاد نااطمینانی می گردد. لذا در این بخش به ارزیابی میزان تغییرپذیری شاخص های ارزیابی طرح در اثر نوسانات عوامل داخلی و خارجی می پردازیم و عوامل کلیدی در ارزیابی سرمایه گذاری جهت دستیابی به ریسک پروژه تعیین می گردد. این عوامل شامل تغییرات هزینه های تولید، درآمد حاصل از فروش، سرمایه گذاری طرح، تغییرات نرخ ارز و اثر تورم بر روی نرخ داخلی بازگشت سرمایه می باشد.

1-6-7. اثر تغییرات هزینه های تولید، سرمایه گذاری

ثابت و درآمد روی نرخ بازگشت داخلی سرمایه

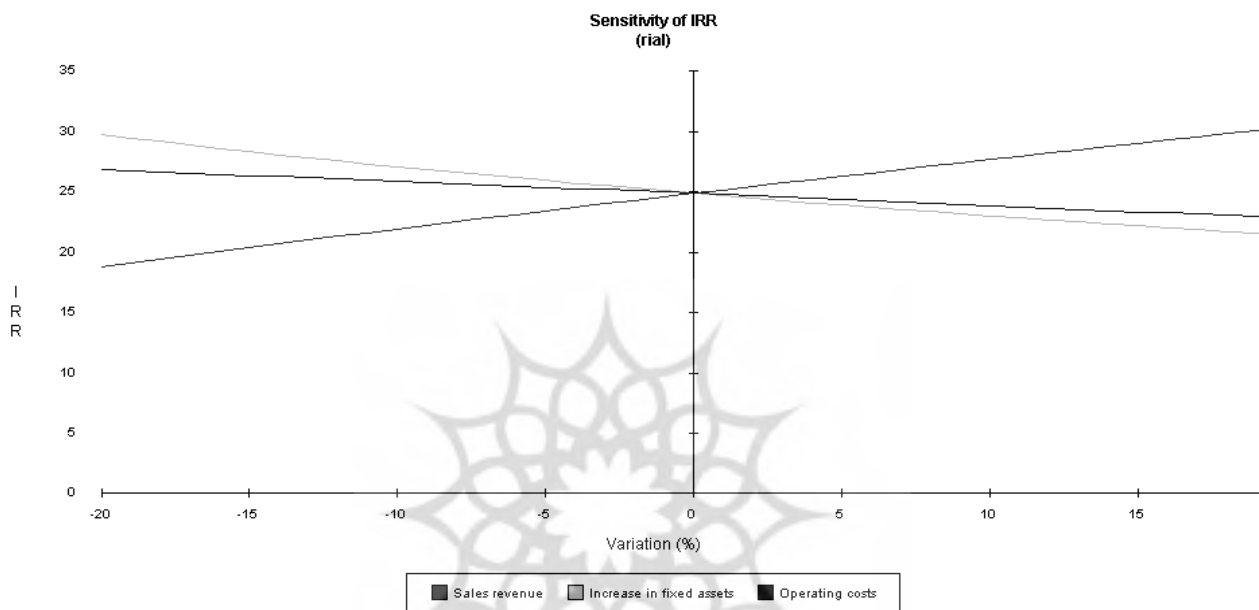
حساسیت نرخ بازگشت داخلی پروژه نسبت به تغییر پارامترهای مهم پروژه - سرمایه گذاری ثابت، هزینه سالیانه تولید و درآمد حاصل از فروش محصولات - در جدول (8) و نمودار (2) مشاهده می گردد.

جدول 8- اثر تغییرات هزینه‌های تولید، درآمد، هزینه ثابت بر نرخ بازگشت داخلی سرمایه

20	16	8	4	صفر	-4	-8	-16	-20	هزینه تولید
22/6	23/0	23/8	24/2	24/6	25/0	25/4	26/2	26/6	
میزان تغییر (درصد)									تغییر در درآمد
20	16	8	4	صفر	-4	-8	-16	-20	
30/2	29/1	26/9	25/8	24/6	23/5	22/3	19/7	18/4	

منبع: یافته‌های تحقیق

میزان تغییر (درصد)									تغییر در سرمایه‌گذاری ثابت
20	16	8	4	صفر	-4	-8	-16	-20	
21/2	21/8	23/1	23/9	24/6	25/5	26/4	28/3	29/5	
میزان تغییر (درصد)									تغییر در

نمودار 2- اثر تغییرات هزینه‌های تولید، درآمد، سرمایه‌گذاری طرح روی نرخ داخلی بازگشت سرمایه

جدول 9- اثر شوک طرف تقاضا بر طرح

100 درصد بازرگانی داخلی	50 درصد صادرات	70 درصد صادرات	80 درصد صادرات	100 درصد صادرات	سناریوی ارزش فعلی خالص
107,069,953	124,203,209	134,247,588	139,269,761	149,551,884	ارزش فعلی خالص
0	11,071,588	15,500,223	17,714,540	22,143,176	ارزآوری (دلار)

مأخذ: یافته‌های تحقیق

جمع‌بندی و ملاحظات

پایانه صادراتی به عنوان زیرساخت تخصصی حمل‌ونقل صادراتی، با ایجاد تمرکز در فرآیند صادرات سعی در کاهش هزینه‌های پنهان فرآیند صادرات دارد و با توجه به پتانسیل‌های

7-6-2. بررسی اثرات شوک‌های تقاضا بر طرح

ایجاد پایانه صادراتی در استان کردستان الگوی جدیدی بوده و بی‌شک با مشکلات پیش‌بینی نشده در بازارهای جهانی روبرو خواهد بود، لذا بررسی اثرات شوک‌های طرف تقاضا بر سودآوری طرح بسیار ضروری می‌نماید. در صورت کاهش تقاضای صادرات، پایانه می‌تواند جواجوی تقاضای بازار داخلی باشد. نتایج نشان می‌دهد که در تمام سناریوها طرح دارای توجیه می‌باشد اما ارزآوری طرح بشدت کاهش می‌یابد. نتایج سناریوهای مورد بررسی در جدول (9) آورده شده است.

صادراتی استان و فساد پذیر بودن محصولات هدف، از جایگاه و اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد.

ارزیابی مالی طرح نشان داد که طرح دارای نرخ بازدهی داخلی 24 درصد و ارزش خالص فعلی مثبت می‌باشد که بیانگر توجیه مالی طرح از دیدگاه بخش خصوصی است. از سوی دیگر ایجاد پایانه صادراتی در استان کردستان با ایجاد 97 نفر شغل مستقیم و 1073 اشتغال‌زایی غیر مستقیم، ایجاد 269 میلیارد ریال ارزش افزوده و 284 میلیون دلار ارزآوری نقش مهمی در پیشبرد توسعه استان خواهد داشت و براساس شاخص‌های اقتصادی، طرح شرایط لازم برای تأیید در سطح ملی را نیز دارا می‌باشد. بررسی سناریوی رقیب مبنی بر حذف یارانه‌های مستقیم دولت نشان داد که طرح همچنان دارای توجیه می‌باشد اما باعث کاهش 70 درصدی ارزش فعلی طرح می‌گردد و بیانگر اهمیت حمایت‌های دولتی می‌باشد. لذا با توجه به نتایج تحقیق، فرضیه‌های تحقیق مورد تأیید قرار گرفت و طرح از دیدگاه مالی و اقتصادی دارای توجیه می‌باشد.

بخش کشاورزی با اشتغال‌زایی و ارزآوری بالا می‌تواند نقش مهمی در توسعه استان کردستان داشته باشد لذا در راستای موفقیت پایانه صادراتی محصولات کشاورزی استان پیشنهاد می‌شود:

1. بسیاری از محصولات کشاورزی استان به صورت فصلی تولید می‌شود لذا جهت حفظ بازارهای صادراتی و استفاده بهینه از امکانات طرح پیشنهاد می‌شود:

Ø توسعه هم‌زمان کشت گلخانه‌ای محصولات صادراتی مورد توجه قرار گیرد.

Ø امکان تأمین نیاز وارداتی منطقه و توسعه صادرات مجدد از محل پایانه بررسی گردد.

2. با توجه به نتایج تحقیق، حمایت‌های دولتی نقش مهمی در بازده طرح داشته و لذا لازم است پایانه صادراتی به عنوان طرح زیربنایی و سامان‌دهنده بازار محصولات باغی مورد توجه ویژه قرار گیرد و با توجه به پتانسیل‌های بخش کشاورزی و محروم بودن استان از حیث زیرساخت‌های صادراتی، زمانبندی حمایت‌ها رعایت و حمایت‌های بیشتری

لحاظ شود.

بررسی طرح توسعه پایانه صادراتی (شامل ایجاد خوشه‌های صادرات گرا، تمرکز صنایع فرآوری محصولات کشاورزی، ایجاد شهرک صادراتی و مناطق پردازش صادرات محصولات کشاورزی)، نحوه ارتباط با سایر پایانه‌های صادراتی کشور و نحوه تعامل با تولید کنندگان ... از جمله موضوعاتی می‌باشند که لازم است به صورت جداگانه مورد مطالعه قرار گیرند.

با توجه به پتانسیل‌های صادراتی محصولات کشاورزی کشور و ضرورت ایجاد و توسعه زیرساخت‌های تخصصی حمل‌ونقل صادراتی، بی‌شک در آینده پایانه‌های صادراتی نقشی تعیین‌کننده در رقابتی نمودن محصولات بخش کشاورزی کشور خواهند داشت.

پی‌نوشت

1. پایانه صادراتی استان کردستان از مصوبات سفرهای استانی هیئت دولت در سال 1385 می‌باشد.
2. صادرات زعفران و فرش ایران از سوی سایر کشورهای نمونه بارز این مسئله می‌باشد.
3. Infant Industries.
4. Learning by Doing.
5. دوره ساخت و ساز دو سال و دوره بهره برداری طرح در این تحقیق 15 سال می‌باشد.
6. Net Present Value, NPV.
7. Internal Rate of Return, IRR.
8. Payback Period, PBP.

منابع

«شناسایی عملکردها، معرفی و مکان‌یابی پایانه‌های کشور» سازمان توسعه تجارت ایران، معاونت کمک‌های تجاری، گروه حمل و نقل و پایانه‌ها، 1386.

اویسی علی، خسرو درودیان، بنادر خشک، مرکز تحقیقات راه‌آهن شماره 253، آذر 1386.

بهرامی غلامرضا، احداث پایانه‌های صادراتی و نیم‌نگاهی به پایانه‌های مشابه، سازمان توسعه تجارت ایران، معاونت

- Container Market Case, Louisiana State University National Ports and Waterways Institute, 2007.
- Andrius Jaržemskis, Aidas Vasilis Vasiliauskas, "Research on Dry Port Concept as Intermodal Node" Transport Research Institute, Vilnius Gediminas Technical University, 2007.
- Anonymous, Detailed Project Report of Logistic Center Prilesie, in State of Shipping Economics and Logistics, 2008.
- Anonymous, Detailed Project Report on Development of Modern Terminal Market for Fruits and Vegetables at Rai by National Institute of Agricultural Marketing (NIAM).
- Anonymous, Detailed Project Report on Development of Modern Terminal Market for Fruits and Vegetables at Chandigarh, National Institute of Agricultural Marketing (NIAM)
- Dorsati Madani, A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones, The World Bank, 1998.
- Gitinger, j.Price, "Economic Analysis of Agricultural Project". The Johns Hopkins University, 1972.
- Jock, Connell, Bert Mason, "The Role of Air Cargo in California's Agricultural Export Trade", California State University, 2005.
- K.R.Jyothilal, Study Tour Report of Agri Export Zone, Principal Secretary to Agriculture Government of Kerala, 2004
- M. Dattatreylu, Export Potential of Fruits and Vegetables From India, National Bank for Agriculture and Rural Development, Mumbai, 1997.
- Michael B. Stroh A Practical Guide to Transportation and Logistics", Logistics Network, Third Edition, 2001.
- کمک‌های تجاری، دفتر خدمات بازرگانی، گروه حمل و نقل و پایانه‌ها، مرداد 1386.
- بیژن صفوی، فریدون احمدی "ظرفیت سنجی توانمندی‌های صادراتی محصولات باغی در استان کردستان" موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، 1384.
- پارسا منش مهرداد، "ارزیابی شیوه‌های پرداخت یارانه صادراتی در ایران و اثرات لغو آن" موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، 1385.
- حسینی میرعبدا... بررسی تجارت خارجی بخش کشاورزی ایران، موسسه پژوهش‌های برنامه ریزی و اقتصاد کشاورزی، تهران: شهریور 1374.
- سازمان مدیریت و برنامه ریزی، راهنمای تهیه گزارش توجیهی طرح: توجیه فنی مالی اقتصادی و اجتماعی، نشریه 3122. ساواتوره، دومینک، تئوری و مسائل اقتصاد بین‌الملل، ترجمه هدایت ایران پرور، حسن گلریز، نشرنی، تهران، 1374.
- قنبری محمد رضا، امکان سنجی و مکان‌یابی پایانه صادراتی توت فرنگی استان کردستان، سازمان بازرگانی استان کردستان 1386.
- گاندولفو ژیان کارلو، ترجمه مهدی تقوی، تجارت بین‌الملل، پیشبرد، تهران: 1376.
- گزارش بررسی وضعیت حمل کالاهای صادراتی کشور، کمیته صادرات وزارت بازرگانی، اسفند 1385.
- مایر، جرالدام، ترجمه علی حبیبی، فضای بین‌المللی تجارت، رقابت و حاکمیت در اقتصاد جهانی، نشر سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، تهران 1382.
- متوسلی محمود، سیاست‌های تجاری و توسعه اقتصادی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، 1381
- میرزایی حجت‌اله، بررسی نقش و عملکرد استراتژی جایگزینی واردات در توسعه صنعتی ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی، 1376.
- Adam Prokopowicz, A Methodology for Evaluating Transportation Infrastructure Demand to Accommodate International Trade: Istanbul

Pitam Chandra, Role of Terminal Markting in Fresh Fruit Export, Indian Council of Agricultural Research, 2005.

Roberta Piermartini, Infrastructure and Trade Organization, Economic Research, 2004.

Operational Guidelines for Setting up of Terminal Market Complex (NIAM), 2006.

Pitam Chandra, Role of Terminal Markting in Fresh Fruit Export, Indian Council of Agricultural Research, New Delhi, 2005.

